

Torah from Around the World

Een mens heeft de plicht zich uit te spreken, wanneer zijn woorden gehoor zullen vinden, maar moet er het zwijgen toe doen, wanneer hij weet dat zijn woorden zullen worden genegeerd.

Talmoed, Jevamot 65b

Sjabbat 3 augustus 2019 / 2 Av 5779, Matot-Masé, Bemidbar/Numeri 30:2 - 36:13

Tanach blz. 332 - 348

Haftara: Jirmejahoe 2:4 - 28, 3:4, 4:1 - 2.

Tanach blz. 916 - 922

vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: Benjamin D. Sommer, docent Tenach en Semitische Talen aan het Jewish Theological Seminary te New York.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <http://www.itsa.edu/upgrading-the-torah-and-the-world>

Het upgraden van wereld en Tora

Is Gods wet volmaakt? Bijna iedereen gaat ervan uit dat alles wat gemaakt is door een alwetend en almachtig wezen geen zwakke plekken zal vertonen. Het verhaal in de sidra van deze week stelt het echter anders voor, op een manier die verrassend veel lijkt op een centraal thema uit de joodse mystiek.

Aan het eind van de voorlezing op deze Sjabbat (Bemidbar/Numeri 36:1-9) en in vier andere passages in de Tora (Wajikra/Leviticus 24:10-23; Bemidbar 9:1-14, 15:32-36 en 27:1-11) stuiten de Jisraëlieten en Mosjé op een situatie waarin de wet niet duidelijk is, of waarin sommige Jisraëlieten niet tevreden lijken met de bestaande wet. Mosjé vraagt God om de wet die betrekking heeft op de situatie te verhelderen en God gaat op het verzoek van Mosjé in. Een voorbeeld: in de sidra van vorige week (Bemidbar 27:3-4) wordt het verhaal verteld van de dochters van een man, Tselofchad geheten, die is gestorven zonder zonen na te laten. Omdat vrouwen onder de bestaande wet geen erfrecht hadden, zou zijn landeigendom naar zijn naaste mannelijke bloedverwant gaan. Daardoor zouden zijn land en zijn naam voor altijd verloren gaan. De dochters wendden zich tot Mosjé met de vraag waarom de naam van hun vader in de vergetelheid zou moeten raken, en zij verzochten om het recht het land van hun vader te erven, opdat het familiebezit, en daarmee de naam van Tselofchad, zou blijven bestaan.

Het verzoek van de dochters blijft niet in de lucht hangen. Zij maken op respectvolle manier bezwaar tegen de bestaande wet van erfrecht en maken duidelijk welke oplossing zij op het oog hebben. De reactie van God, op het moment dat Mosjé het probleem aan Hem voorlegt, is buitengewoon boeiend. God roept niet: „Ik ben volmaakt, Mijn wet is volmaakt! Wie zijn die vrouwen, dat ze mij willen vertellen hoe Ik Mijn wereld moet inrichten!" Integendeel, Hij stemt in met hun plan: „De dochters van Tselofchad hebben gelijk." (Bemidbar 27:7) God stemde ermee in dat de bestaande wet van erfrecht wordt aangepast om het mogelijk te maken dat het bezit van een man zonder zonen verdeeld kan worden onder zijn dochters. Dat wil zeggen, dat het bezit een geheel zou blijven, voor altijd verbonden aan de naam van de overleden man. Dit verhaal uit de sidra van vorige week geeft een beeld van de wet als iets waaraan gesleuteld mag worden, iets dat voor verbetering vatbaar is.

Als om dit te benadrukken wordt in de sidra van deze week Gods herziening van het erfrecht opnieuw herzien. In Bemidbar 36:2-4 komen de leiders van de stam van Menasjè (waar de familie van Tselofchad toe behoort) naar Mosjé om hem te wijzen op een onvolkomenheid in de oplossing waarmee God had ingestemd in Bemidbar 27. Wat zal er namelijk gebeuren, onder het herziene erfrecht, als één van de dochters een man uit een andere stam trouwt? In dat geval zullen de kinderen uit dat huwelijk land van Tselofchad erven en wordt een deel van het gebied van Menasjè blijvend het bezit van een andere stam. De leiders van de stam maken bezwaar tegen de kennelijk onvoorziene gevolgen van de herziening in de sidra van vorige week.

Ook nu reageert God niet geërgerd door voet bij stuk te houden dat er geen gevolgen kunnen bestaan die Hij niet heeft kunnen voorzien met Zijn alziende blik. Integendeel, God antwoordt precies zoals Hij de vorige keer deed: „De stam van Joseef heeft gelijk." (Bemidbar 36:5) De wet, die

om te beginnen onvolmaakt was, was verbeterd in het licht van het verzoek van de dochters, maar het erop volgende verzoek van de leiders van de stam heeft aan het licht gebracht dat God hem nog niet voldoende verbeterd heeft. Daarom wordt de herziening herzien: de dochters mogen erven, maar niet als zij met een man uit een andere stam trouwen. Om van hun erfrecht gebruik te kunnen maken, moeten zij trouwen met leden van de stam Menasjè. Op die manier blijft het land van Tselofchad in bezit van zijn nakomelingen langs de vrouwelijke lijn én blijft het binnen de stam. Deze herziening maakt de vorige niet ongedaan. Voor die herziening zou het land van Tselofchad naar zijn naaste mannelijke bloedverwant zijn gegaan. Volgens de nieuwe wet mogen de dochters een veel verdere verwant binnen de stam trouwen en zullen de kinderen van die verre verwant uiteindelijk het land erven. Maar de herziening van de herziening lost wel het probleem van de stamoudsten op.

Door ons deze verhalen over het herzien van de wet voor te houden, erkent de Tora zonder enige schaamte of ongemakkelijkheid dat Gods werk niet in steen gebeiteld staat. De wet is versie 1.0 en daar kan dus een verbeterde versie van komen - en dat geldt ook voor de verbeterde versie. Het verhaal laat ons zien dat God zoiets niet beledigend vindt. God lijkt geheel en al tevreden met een situatie waarin de Jisraëlieten met Hem samenwerken om de wet zich te laten ontwikkelen in de loop van de tijd.

Ongeveer hetzelfde kan worden gezegd over de wereld zelf in de Tora. Het is algemeen bekend dat de eerste hoofdstukken van Beresjiet/Genesis in veel opzichten een klassiek voorbeeld vormen van een heel oud scheppingsverhaal uit het Nabije Oosten. Het heeft qua verhaallijn en stijl een aantal kenmerken gemeen met Mesopotamische evenbeelden. Toch verschilt Beresjiet 1 op belangrijke punten van de anderen. Veel scheppingsmythen uit het Nabije Oosten eindigen met de bouw van een tempel voor de hoogste god door de lagere goden. Voor een lezer die bekend is met de vele elementen uit dergelijke scheppingsmythen, in Beresjiet 1 lijkt de schepping daar onafgemaakt, omdat het nooit tot de verwachte climax, de bouw van een paleis of tempel voor God, komt. Dat gemis wordt goedge maakt, maar pas duizenden jaren later, met de voltooiing van het Misjkan (Tabernakel) in de laatste twee hoofdstukken van Sjemot/Exodus. Het beginverhaal van Beresjiet en het afsluitende verhaal van Sjemot zijn met elkaar verbonden door tal van woord-overeenkomsten, waaruit blijkt dat Beresjiet 1:1 - 2:4 en Sjemot 39 - 40 begin en eind vormen van één lang verhaal, dat zijn climax krijgt in Sjemot 40.

De wereld die God in Beresjiet 1 schiep is dus met opzet onvolmaakt. Hij was „goed”. Delen ervan waren zelfs „zeer goed”, alleen niet volmaakt. Het is alsof God Zichzelf de vrijheid gaf om de Schepping niet tot haar uiteindelijke voltooiing te brengen. Het zou de taak van de Jisraëlieten zijn

om die taak te volbrengen. Het is betekenisvol dat het manco niet wordt goedge maakt door de goden die een goddelijk paleis bouwen, zoals in andere scheppingsmythen, maar door mensen.

Door het verhaal van de dochters van Tselofchad wordt duidelijk dat wat geldt voor de wereld die God schiep, ook opgaat voor de wet die God aan Mosjé gaf: Gods werk is voor verbetering vatbaar, en de Tora drukt de verwachting uit dat de Jisraëlieten daarvoor zullen zorgen. Dat idee vinden we niet alleen in Tenach. Het staat ook centraal in de Kabbala. Met name volgens de opvattingen van een der grootste kabbalisten, Isaac Luria (1534-1572), dragen joden de verantwoordelijkheid om God te helpen de wereld te vervolmaken, en dat doen zij door het vervullen van *mitswot*. Luria noemt de verbeteringen die tot stand komen door het vervullen van mitswot *tikoën*.

We kunnen de boodschap van de sidra van deze week in Luriaanse termen herformuleren: De oorspronkelijke wet heeft *tikoën* nodig, net als de oorspronkelijke kosmos. Die *tikoën* tot stand brengen is de taak van het volk Jisraëel, vandaag evengoed als in de dagen van Mosjé. Dit klassieke kabbalistische idee is uitstekend verwoord door Abraham Josua Heschel in zijn boek *God in Search of Man*: „Er bestaat een samenwerkingsverband tussen God en Israëel [het joodse volk, red.] zowel wat betreft de Tora als wat betreft de wereld: Hij schiep de aarde en wij bewerken de grond; Hij gaf ons de tekst en wij verfijnen en vervolmaken die. ‘De Heilige, gezegend zij Hij, gaf de Tora aan Jisraëel zoals tarwe om bloem van te maken, of zoals vlas om er kleding van te maken.’ [een citaat uit Midrasj Tanna devé Elijahoe Zuta 2:1]” Deze week, waarin wij het verhaal van de dochters van Tselofchad lezen, is het een goed moment om ons opnieuw aan dit samenwerkingsverband en aan de verantwoordelijkheden die het met zich meebrengt, te verplichten.